

Г А В Ш У Н

1943 джилин июнь сард Курек дугьуд болон Үзгэдэ соньседат уга күчтэ ик дээлдэйн болла. Тер дээлдэйн эхлэхэс урд советск цер авранны агсалгын шин, танксин бмнэс хадг күчтэ товмудта болн зузан цхи хагьлдг ик күчтэ сумдта болла. Танксин бмнэс мана харелт ик сэйиэр иярад, теруиэ товмуднь икэр бедж одла. Ик олд танксин дэврлгынэ бмнэс ноолдлгынд танксин бмнэс хадг товмудин кэригын чинрнь нег үзү ик билэ.

Курек дугьуд танксин бмнэс мана кесн харелтин немшин фашистек церг таслдж чаден уга билэ. Өшэтиэ танксар кесн күчтэ дэврлгынэ бмнэс советск церг товмудин күчтэ халгьар болн товин цергин эвинь олдж зорьмг дээлдэгьэр сөрүд тэвсми. «Тигр», «Пантера» гидг күнд танксар болн «Фердинанд» гидг эврэн йовдг товмудар гитлеровцар мана харелтинг хамх цоххар седхэв, болв тернь күцсн уга. Курек дугьуд Советск Цергин кесн харелтин дээлдэйд Орлов болн Белогород тэлас Курекур дэврлгь кесн немшин фашистек церг 70 миньгь гар күүгьэйн алудж, 2900 гар танкан, миньгь гар товмуд, 1400 шаху самолет болн 5 миньгь гар автомаш геецхэв. Өшэтинг күүчхд мана товин церг ик иначэн күргв.

Курек дугьуд гитлеровек цергинг күүчснэинь дару Советск церг цуг фронтсар делгү дэврлгь экалси. Советск Церг Днепрт күрэд, Днеприн барун көвэйн Украинд болн Белорусед өшэтирлэ дээлдэв.

Тингхд 1-ч Украинск фронтин Цергэ советин член йовсн үр Хрушев Киевин өөр болсн дээлдэйд мана товин цергин үүлдвринг икэр таслдж бэдэн чинр бгсми. Тингхд эн иигдж бичсн болдг: «Мана товин цергин ха-

лгын сэйиэр бүрдэгдсиг темдлэх кергтэ. Мана товмудин мерги болн цань уга күчтэ халгьар өшэтиэ товмуд даргдв, эвинь мана йовгын цергин болн танксин дэврлгь түргэдэсми».

1943 болн 1944 джилмүдт Советск церг өшэтиэ фронтинг кесг аньг газрар таслдж холд шургьлж орен болн өшэтиэ ик-ик багаралгынг күүчсн кесг дэврлгь кев. Эн кесн дээлдэйд советск товин церг эрки ик чинрлэ дээинэ төрмүд күцэсми. Советск товин церг өшэтиэ харелтин батлврумуд хамхлв, немшин товмудин халгьинг дарв, гитлеровцарин ирдж йовх донь цергинг күүчв, немшин-фашистек цергинг сөрүд дэврлгьинг сөргв, тедниг бүсэлдж авад күүчлгынд орлцв. Зенити товмуд истребительн авиацила ницнэньгү үүлдвэрэи өшэтиэ авиацин дэврлгьинэс мана цергинг иткэмжтэгьэр харджав.

Мана цергин дэврлгынд товмуд икэр ордуулдв. Эрки-тол үзгүдэр нег километр газрт 200—250 товмуд болн минометмүд күргдж тэвгдв. Товмудин күчтэ баг гаргьлгын мана товин цергин олари болн чинрэри бэлагьнд ил герчнь болв, өшэтиэ товин церг-дорхнь дээнд гол-нолагчнь болдж чадв.

Советск цергин йоста гидг туурмджинь Берлинд болсн дээлдэйн болдж гарь, терүг кехин тэла дээлдэйнэ туулдг урдинь болад уга олд товмуд — 41 миньгь гар товмуд болн минометмүд мана командовань орудала.

Алдр Төрскнэ дээинэ цуг фронтсар мана советск товин церг агьу ик дигилвр бэрсэдинь тов жедг промышленностьд болн теруилэ неги предпрятисин көдлэчирин гүджрдж көдлэгькэ илч, цуг советск олд амтиэ туурмджта көдлмшин, Коммунистическ

царгин күнхкэ гардврин иначнь орлицем. Дэр-суми икэр олзлгден бийн (зэрм дээлдэйд кесг сай товин сумд, мин болн бомбе гаргьсн бийн) мана товин цергэ аньгге дутдг уга билэ. Зуг ганихи 1944-ч джил мана промышленность фронтд гидж 240 сая гар товин сумд, мин болн бомбе келж өглэ. 1914—1917 джилмүдт гаргьсден-дорхнь Төрскнэ дээинэ цагт, тов 29 холван олар гаргьсдв, мин болхла 89 холван олар гаргьсдв. Товин зерзевсар болн дэр-сумар фронтин кергалгь күтциднь тетехин тэлаид советск олд амти чидэйн болн средстве хармисн уга билэ. Дээинэ сүлнхь гурвин джилд мана товин промышленность джил болгын дундлад 120 миньгь шаху тов болн 100 миньгь шаху миномет келж гаргьв.

Фашистек Германия кесн дэн социалистическ государствин күүршн уга

чидлгь болн агьу ик күчнэ үзүлв. Коммунистическ партин сургьмдж авси советск саддемуд, офицермүд болн генералмуд Төрскнэ тэла дээлдэйд залу-зорьмг туурмджта олд йов дамуд үзүлцхэв, тегэл теднэ туурмджиг Төрскн бэдэн үлэв. Кесг зун миньгь советск товин цергчир болн минометчикүд орденмүдар болн медальмудар ачлгдихала, теднэс 1800 гар күнх Советск Союзин герой гих дүмбр нег авихала. Эн залу-зорьмг дээчирин ик зунь коммунистичер болн комсомолецичер билэ.

Товар акасагьна зер-зевин гатлэгьн сэн кев-кец келж гаргьчихасн конструктормудин, инженермүдин, техникүдин болн көдлмшчирин күч-көлсн чиги болмар үецлгдлэ. Эднэс кесгнь правительствени ачлгьсар темдлгдихэлэ, хамгин сэйиднь Социалистическ Күч-көлснэ Герой гих цери бггдлэ.